

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Helena Westöö

Religionsfrihet – ej en rättighet för barn?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Peter Gottschalk

Termin: HT 2014

Innehåll

ABSTRACT	1
SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställning och avgränsning	4
1.4 Metod och perspektiv	4
1.5 Material	4
2 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH RELIGIONSFRIHET	5
2.1 Mänskliga rättigheter	5
2.1.1 Mänskliga rättigheter – en statlig angelägenhet	5
2.2 Den svenska religionsfriheten	6
2.2.1 Historiken i korta drag	6
2.2.2 Religionsfriheten – en absolut rättighet?	6
2.2.3 Vad är religion och religionsfrihet?	7
2.3 Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter	8
2.3.1 Bakgrund och tillkomst	8
2.3.2 Övervakningsorgan för EKMR	8
2.3.3 EKMR i Sverige	9
2.3.4 Religionsfrihet i EKMR	9
2.3.4.1 Tanke- och samvetsfrihet, religion och tro – en tolkning av orden	10
2.3.5 Den negativa religionsfriheten	11
2.3.5.1 Rätten att få undervisa och sprida sin religion	11
2.4 Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter	12
3 BARNRÄTTEN	14
3.1 Barnrätten och dess unika karaktär	14
3.1.1 Barnrätten om mänskliga rättigheter	14
3.2 FN:s konvention om barnets rättigheter	15
3.2.1 Bakgrund och historik	15
3.2.2 Barnkonventionens grundläggande principer	16
3.2.2.1 Principen om ”barnets bästa”	16
3.2.2.1.1 ”Barnets bästa” i praktiken	16
3.2.2.2 Barnets rätt till att ha en åsikt och komma till tals	17
3.2.2.3 Barnets rätt till tanke- samvets- och religionsfrihet	17

3.2.3	En kontroversiell konvention	18
4	BARNETS RÄTT TILL RELIGIONSFRIHET	20
4.1	Diskussion	20
4.1.1	En rättighet för alla?	20
4.1.2	Finns rättigheten i praktiken?	21
4.1.3	Kan en kränkning av en mänsklig rättighet ske i det privata?	21
4.1.4	Hur tillförsäkras barn den negativa religionsfriheten?	22
4.2	Slutsats	22
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	24

Abstract

This essay deals with the issue of the child's right to freedom of religion. Swedish and international law states a general right to freedom of religion and the issue will be discussed whether this also includes the child. The European convention on human rights entails the freedom of religions, which also the UN convention on the rights of the child does. The UN convention on the rights of the child states that the human rights also comprise the child as well as it is adjusted specifically for the specific needs of children.

Furthermore, the international convention on civil and political rights also states the right to freedom of religion. This convention, however, additionally state the parents' right to ensure that their children get an education that is in conformity with their own convictions. This appears to be both very contradictive and a violation of the child's right to freedom of religion. How this convention relates to the convention on the rights of the child is discussed at length and the question whether the child can be considered excluded from the right in this article is discussed.

The unique position of the child is an essential topic of discussion. The failure to fully apply the convention on the rights of the child in national law lays the basis for a claim that the child's right to freedom of religion is not fully respected. The question of whether the child's right to freedom of religion is in need of specific protection and adjustments will therefore be asked, as well as how these rights can be violated.

Sammanfattning

Detta arbete tar sikte på barnet och dess rätt till religionsfrihet. Svensk och internationell lagstiftning stadgar en allmän rätt till religionsfrihet och frågan hanteras här huruvida denna frihet även tillfaller barn. Inledningsvis presenteras religionsfriheten i framför allt den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, för att sedan redogöra för FN:s konvention om barnets rättigheter som stadgar barnets rätt till religionsfrihet. Denna konvention konstaterar att de mänskliga rättigheterna även ska tillfalla barn och innehåller dessutom en specifik anpassning av dessa rättigheter för barn.

Även konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter stadgar rätten till religionsfrihet. Dock anger denna konvention även en rättighet för föräldrar att säkerställa att deras barn får en utbildning som står i överensstämmelse med deras egen övertygelse. Utifrån ett barnrättsperspektiv framstår denna artikel som motsägande och som en kränkning av barnets egen religionsfrihet. Det diskuteras här hur denna konvention förhåller sig till Barnkonventionen och om barnet kan antas vara exkluderat från artikeln i fråga.

Barnets unika ställning som rättighetsbärare är ett centralt ämne för diskussion och de frågetecken detta kan ge upphov till. Bristfälligheter vid tillämpningen av Barnkonventionen lägger grund för en slutsats att barnets rätt till religionsfrihet inte i sin helhet respekteras. Det diskuteras därmed huruvida det finns behov av ett specifikt skydd för barnets rättigheter och på vilket sätt dessa rättigheter kan komma att kränkas.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Religionsfrihet – ej en rättighet för barn? Det kan inledningsvis framstå som anmärkningsvärt att ställa denna fråga. Varför skulle religionsfriheten inte omfatta barnet? Efter en närmare blick på ämnet framstår detta dock inte längre som lika klart.

För somliga kan denna uppfattning att barnet har en egen rätt till religionsfrihet framstå som självklar, för andra kan den vara väldigt kontroversiell. Tvistemeningar som dessa är bara en av många anledningar till att detta ämne behöver uppmärksammas och diskuteras. Religionsfriheten faller inom kategorin mänskliga rättigheter vilket enligt sin benämning är rättigheter som ska tillfalla alla människor. Friheten, som går att finna bland annat i vår regeringsform och den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, öppnar upp för var människa att välja den religion de själva önskar. Med denna grund framstår det som motsägelsefullt att hävda att barn inte skulle erhålla dessa fri- och rättigheter, men går det idag verkligen att hävda att rättigheterna tillfaller även barn?

Detta arbete tar sikte på den negativa religionsfriheten, dvs. rätten att få stå utanför en religion och vikten av att denna rättighet även tillfaller barn. Se exempelvis till en religiös friskola; denna kan ses som en försäkran för barnets religionsfrihet och en plats där hon får tillgång till religiös tradition och religionsutövning, alternativt kan den uppfattas som en kränkning av religionsfriheten och till och med en plats för indoktrinering. Med den senare uppfattningen som grund erhåller den negativa religionsfriheten en väsentlig roll för att hävda barnets rätt till objektivitet i förhållande till religion och en uppväxt fri från religiösa påtryckningar. Utgångspunkt för detta arbete tas utifrån denna uppfattning med ett barnrättsperspektiv som en central aktör. Idag existerar barnrätten som ett självständigt rättsområde. Centralt för detta rättsområde är barnets specifika ställning i samhället och sikte tas i detta arbete på barnets unika ställning som rättighetsbärare och huruvida barnrätten faktiskt tillförsäkrar barn denna grundlagsstadgade rättighet till religionsfrihet.

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka barnets rätt till religionsfrihet och diskutera problematiken kring barnet som rättighetsbärare och dess unika ställning.

1.3 Frågeställning

Barnet och dess rätt till religionsfrihet är den centrala frågeställningen för detta arbete. Frågeställningarna som berörs är följande:

- Har barn någon religionsfrihet?
- Kan en kränkning av en mänsklig rättighet ske i det privata?
- Hur tillförsäkras barn den negativa religionsfriheten?

1.4 Avgränsning och forskningsläge

En naturlig avgränsning har gjorts till just barnet och dess rätt till religionsfrihet. Sikte tas på den negativa religionsfriheten dvs. rätten att få stå utanför en religion. Av utrymmesskäl har den aktuella diskussionen om att införa FN:s Barnkonvention som lag bortprioriterats. Lite kort om forskningsläget bör det nämnas att frågeställningen är snäv och materialet på området är begränsat. Diskussionen om religionsfrihet gällande specifikt barn är inte vanligt förekommande i praxis eller doktrin och frågan kan utifrån vissa uppfattningar anses vara relativt kontroversiell.

1.5 Metod och perspektiv

Detta arbete är skrivet utifrån ett barnrättsperspektiv med ett kritiskt förhållningssätt, där barnets unika särställning har en central roll. Den metod som har använts är traditionell rättsdogmatisk metod, som tar utgångspunkt i relevanta rättskällor såsom lagtext, internationella konventioner, rättspraxis, förarbeten och doktrin för att fastställa vad som kan anses vara gällande rätt på området.

1.6 Material

Det material som har använts är i huvudsak lagtext, internationella konventioner och doktrin. Mest centralt är den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt FN:s konvention om barnets rättigheter.

1.7 Disposition

Kapitel 2 inleder med en kort redogörelse för de mänskliga rättigheterna och därefter en mer ingående förklaring av friheten till religion som mänsklig rättighet. I nästföljande kapitel presenteras barnrätten och FN:s konvention om barnets rättigheter. Dessa två kapitel binds därefter slutligen ihop i en diskussion om barnrätten och religionsfriheten, där frågan diskuteras och besvaras huruvida barn kan anses inneha rättigheten till religionsfrihet.

2 Mänskliga rättigheter och religionsfrihet

2.1 Mänskliga rättigheter

Det finns idag en gemensam uppfattning om ett inneboende grundläggande värde hos var människa. De idag väletablerade mänskliga rättigheterna ska enligt den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter (som presenteras nedan i kapitel 2.3) tillfalla alla människor, oavsett "kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt"¹. De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten och stadgas i olika internationella konventioner, men även i nationell lag². En fråga värd att uppmärksamma är om dessa konventioner i grund och botten är juridik eller snarare mer av etisk karaktär. Syftet med exempelvis FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna var att skapa en text om etik snarare än ett juridiskt dokument³.

2.1.1 Mänskliga rättigheter – en statlig angelägenhet

De mänskliga rättigheterna är en reglering av förhållandet mellan det offentliga och enskilda människor. Rättigheter står formellt i korrelation med skyldigheter och gällande mänskliga rättigheter åligger denna skyldighet det offentliga, dvs. staten, som ansvarar för att dessa rättigheter tillförsäkras enskilda individer. En kränkning av en mänsklig rättighet förutsätter med andra ord att en handling eller underlåtenhet har skett av *det offentliga* gentemot en enskild. För en mer konkret beskrivning använder vi ett exempel med en person som utsätts för en misshandel, där det blir en avgörande skillnad om förövaren är en privatperson eller exempelvis en polis. Endast i det senare fallet skulle det kunna vara fråga om en kränkning av en mänsklig rättighet⁴.

¹ EKMR artikel 14 om förbud mot diskriminering

² Se exempelvis EKMR, FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, ICCPR, RF etc.

³ Andersson. s. 55

⁴ Andersson. s. 49

2.2 Den svenska religionsfriheten

I regeringsformens andra kapitel anges ett antal grundlagsstadgade fri- och rättigheter som tillförsäkras var individ gentemot det allmänna. Den sjätte punkten i kapitlets första paragraf anger att ”var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad [...] religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion”. Andra paragrafen i samma kapitel reglerar vidare rätten att få stå utanför en religion, ”ingen får av det allmänna tvingas att [...] delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning[...]”. Vad detta innebär är att både rätten till religion och rätten från religion är grundlagsskyddade och kategoriseras som absoluta rättigheter. Detta utläses genom en e contrario-läsning av 20§ som beskriver de inskränkningar som får göras gällande de begränsningsbara fri- och rättigheterna i regeringsformen.

2.2.1 Historiken i korta drag

Mellan 1860 och 1952 fanns det i Sverige ingen möjlighet att träda ur det vi idag kallar svenska kyrkan, utan att samtidigt gå in i ett annat av staten godkänt religiöst samfund. Dessförinnan var ett medlemskap i den svenska statskyrkan så gott som tvingande⁵. Det fanns under denna tid endast ett fåtal undantag, framför allt toleransediktet vilket gav så kallade främmande kristna trosbekännare rätten att fritt utöva sin religion⁶. Men utöver detta kunde religion inte anses vara var människas enskilda sak. Med andra ord kan det uttryckas som så att staten inte tolererade några andra religioner utöver de fåtal som officiellt godkändes efter 1860. Någon egentlig religionsfrihet fanns därmed egentligen inte i Sverige förrän 1952⁷.

2.2.2 Religionsfriheten – en absolut rättighet?

I regeringsformen framställs religionsfriheten som en absolut rättighet. Det stadgas inte i lag att någon form av inskränkning får göras, varför religionsfriheten då blir definierad som absolut. Detta kan dock i viss mån anses vara missvisande och inte som en överensstämmande bild med hur det förhåller sig i praktiken. Enligt vad som anges i propositionen till regeringsformen faller det sig uppenbart att religionsfriheten inte får ställa upp hinder för övriga bestämmelser som gäller i allmänhet för begränsning av yttrandefrihet, mötes- och demonstrationsfrihet, föreningsfrihet etcetera. Dessa begränsningsmöjligheter ska kunna tillämpas även när friheterna

⁵ Modée. s. 17

⁶ Ne.se. Toleransediktet 1781

⁷ Modée s. 17

används i religiöst syfte⁸. Vad som faktiskt omfattas av religionsfriheten är kort sagt endast den rättighet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion⁹. Ur detta perspektiv framstår rättigheten snarare som relativ. Med förutsebarhetskravet i åtanke blir detta dessutom ganska problematiskt eftersom rättigheten därmed inte omfattas av det skydd som lagtexten enligt sin ordalydelse kan antas ställa upp.

2.2.3 Vad är religion och religionsfrihet?

Innan frågeställningen om barnets rätt i relation till religionsfriheten kan beröras måste frågan först besvaras vad religion och religionsfrihet egentligen innebär. Begreppet religionsfrihet framstår inledningsvis som tydligt, friheten att utöva sin religion, men innefattar en del tvetydigheter på grund av bristen på en rättslig definition av både begreppet "religion" och "utöva" i lagtext och förarbeten¹⁰.

Diskussionerna kring begreppens omfång är många, men en helt enhetlig definition är svår att finna. Enligt den svenska nationalencyklopedin uttrycks och definieras religion olika beroende på kultur och begreppet går inte att placera in under någon generell heltäckande definition. Enligt en professor i religionshistoria vid Göteborgs universitet finns det inte mindre än 258 olika definitioner av ordet religion och ingen av dessa ska vara heltäckande¹¹. Hon förklarar kort att begreppet omfattar bland annat när en individ eller grupp av individer uppfattar en makt som bestämmande över deras öden, ett uttrycksätt som onekligen kan innehålla en mycket bred uppfattning. Ur ett juridiskt perspektiv kan bristen på en klar definition medföra en del problematik, detta främst på grund av att ordet är ett nyckelbegrepp i en av rättighetskatalogens grundläggande rättigheter och därför bör framträda i fullständig klarhet.

Lika viktig som friheten att få erkänna sig till och utöva en religion, är rätten att få stå utanför en religion. Denna rättighet brukar benämnas som den negativa religionsfriheten och är av stor vikt för kommande diskussion om barnet och dess rätt till egen religionsfrihet.

⁸ Prop. 1975/76:209 s. 114

⁹ Karnov.se. Djup lagkommentar RF 2 kap 1§

¹⁰ Enkvist. s. 87

¹¹ Ne.se, uppslagsverk, religion. Uttalande från Britt-Mari Näsström, professor i religionshistoria vid Göteborgs universitet (Se videoklipp på NE.se)

2.3 Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter

2.3.1 Bakgrund och tillkomst

1949, kort efter andra världskrigets slut, bildades Europarådet av tio länder som alla på olika sätt drabbats av kriget. Stadgan undertecknades i London 1949 av Norge, Sverige, Danmark, Förenade Kungariket Storbritannien och Nordirland, Irland, Luxemburg, Nederländerna, Belgien, Frankrike och Italien¹². Grymheterna som hade härjat i Europa under kriget skapade insikt om ett behov av samarbete och försoning för att skydda demokratin och de mänskliga rättigheterna¹³. FN hade den 10 december 1948 antagit den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna, vilket inspirerade Europarådets parlamentariska församling att låta regeringarna utarbeta en konvention med utgångspunkt i denna deklARATION. Detta råd består av utrikesministrar från alla medlemsländer vilka företräder sina regeringar¹⁴. Till skillnad från FN:s deklARATION, som inte är rättsligt bindande, var syftet med denna konvention att skapa förpliktande regler och tillsätta gemensamma organ för att övervaka hur staterna levde upp till sina åtaganden. Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, även kallad Europakonventionen eller EKMR, skrevs under i Rom den 4 november 1950 och trädde i kraft tre år senare efter att den ratificerats av tio stater¹⁵.

2.3.2 Övervakningsorgan för EKMR

En väsentlig fråga under framtagandet av Europakonventionen var hur det skulle kontrolleras att medlemmarna efterlevde sina åtaganden. Staterna var överens om att konventionen hade två huvudelement, dels en kontroll genom en gemensam domstol, dels en möjlighet för enskilda individer att få föra talan. Under lång tid var de övervakande organen åtskilda från varandra men detta ändrades 1998 genom ett tilläggsprotokoll. Europadomstolen hanterar nu ensamt de mål som ska tas upp till prövning och den så kallade ministerkommittén har till uppgift att granska att medlemsstaterna verkställer de domar som Europadomstolen meddelar. Denna reform gjorde den enskilda klagorätten och domstolens jurisdiktion till obligatoriska och bindande element för alla medlemsstater¹⁶. Dessutom är Europadomstolens domar bindande för den stat som berörs och dess tolkning av

¹² Danelius. s. 17

¹³ Manskligarättigheter.se. Europarådet

¹⁴ Landguiden.se. Europarådet: ministerkommittén

¹⁵ Danelius. s. 17

¹⁶ Danelius. s. 19-22

konventionsbestämmelserna har företräde framför de som görs av de nationella domstolarna¹⁷. Vad detta innebär i praktiken är att denna oberoende domstol bidrar till att skapa ett effektivt skydd för de rättigheter Europakonventionen tillförsäkrar "var och en" enligt konventionens ordalydelse¹⁸.

2.3.3 EKMR i Sverige

Var konventionsstat har ett individuellt ansvar att se till att rättigheterna i Europakonventionen respekteras. När konventionen ratificerades i Sverige 1953 gjordes inga specifika överväganden gällande konventionens status i Sverige, dvs. vilken rättslig status konventionen skulle ha¹⁹. Drygt 40 år senare, i januari 1995, åtgärdades detta genom att EKMR inkorporerades i svensk lagstiftning genom Lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Parallellt infördes även en bestämmelse i regeringsformen, som idag går att finna i 2 kap 19§, vilken anger att "lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna". Artikel 1 i konventionen stadgar dessutom att dessa fri- och rättigheter ska garanteras var och en som befinner sig inom en konventionsstats jurisdiktion. Innebörden av detta är med andra ord att samtliga människor som befinner sig inom Sveriges, samt även andra konventionsstaters jurisdiktion, har rätt att åtnjuta dessa fri- och rättigheter.

2.3.4 Religionsfrihet i EKMR

En mycket viktig och även omdiskuterad bestämmelse i EKMR är den om religionsfrihet. Artikel 9 i konventionen stadgar rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet:

1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others, and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.
2. Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

¹⁷ Domstol.se. Europadomstolen för mänskliga rättigheter

¹⁸ Manskligarättigheter.se. Europakonventionen och Europadomstolen

¹⁹ Danelius. s. 37

Precis som i regeringsformen, saknas ett allmänt accepterat begrepp för orden religion eller tro även i EKMR. Europadomstolen har dessutom i sin praxis avstått från att försöka definiera begreppet, vilket inledningsvis kan framstå som bristfälligt. Det kan däremot finnas ett syfte med avsaknaden av en bestämd definition, exempelvis för att undvika problematik kring huruvida vissa religioner är "formellt erkända" eller ej²⁰.

2.3.4.1 Tanke- och samvetsfrihet, religion och tro – en tolkning av orden

Enligt utformningen av ovan citerad artikel ter det sig rimligt att uppfatta tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet som tre separata element som alla erhåller ett individuellt skydd i konventionen. I detta sammanhang dyker dessutom ett fjärde ord upp; "belief" vilket i den svenska konventionstexten har översatts som "tro"²¹. Beroende på hur dessa olika begrepp definieras och tolkas kan denna konventionsbestämmelse skapa varierande stort rättighetsutrymme inom sitt tillämpningsområde.

Artikelns första mening uttrycker rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Nästa mening uttrycker dock endast utövanderätt för religion och tro. Vilket av orden tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet som hör samman med ordet tro blir därmed en relevant fråga att ställa. Eftersom vare sig tankefriheten eller samvetsfriheten omnämns i samband med utövanderätten kan det uppfattas som att de inte går att begränsa alternativt att utövanderätten inte omfattar dessa två friheter. Den senare tolkningen framstår dock som en hypotetisk ordlek och den förra kan anses vara mer realistisk och överensstämmande med artikelns syfte. Ett annat synsätt skulle vidare kunna vara att uppfatta begreppet tro som ett samlingsnamn för tanke- och samvetsfrihet.

Ytterligare problematik uppkommer när dessa ord översätts. Svenskans ord "tro" kan översättas inte bara till engelskans "belief" utan även som begreppet "faith", vilket i sin tur har en annan innebörd än konventionstextens "belief"²². Fler likande språksvårigheter kan rimligtvis tänkas dyka upp i alla språk vilket kan skapa problematik kring hur vidsträckt tillämpningsområde denna artikel egentligen har.

Vad menas då vidare med tanke- och samvetsfrihet? En rimlig tolkning kan vara att tankefriheten innefattar rätten att inneha egna tankar och att slippa bli indoktrinerad och påverkad av andra men helt klart står

²⁰ Enkvist. s. 102

²¹ Se den svenska översättningen av artikel 9 EKMR

²² Se exempelvis ord.se

det inte²³. Begreppen tankefrihet och samvetsfrihet bör tolkas med försiktighet, många handlingar kan sägas strida mot en persons samvete eller religion men artikel 9 kan inte anses sträcka sig långt nog att omfatta alla dessa olika övertygelser²⁴.

2.3.5 Den negativa religionsfriheten

Med ovanstående diskussion som grund framgår det att konventionsbestämmelsen om religionsfrihet inte är helt problemfri. Vad som enligt ordalydelsen dock bör stå klart är att en rätt till religionsfrihet existerar och att denna rättighet inkluderar friheten att få utöva sin religion, offentligt och enskilt, ensam eller tillsammans med andra och detta får göras genom gudstjänster, undervisning, ritualer och sedvänjor²⁵. Vad som däremot diskuteras mindre ofta är det som brukar benämnas som den negativa religionsfriheten, det vill säga rätten att få stå utanför en religion.

Praxis från Europadomstolen gällande religionsfrihetens räckvidd är rik, men de allra flesta fall handlar primärt om rätten *till* religion. Det är däremot inte lika vanligt förekommande med rättsfall som berör frågan om rätten *från* religion. Med den svenska historien som bakgrund har det svenska folket tidigare i historien kämpat mot religiöst tvång, vilket kan ha skapat detta synsätt som likställer religionsfriheten med rätten till just frihet *från* religion snarare än till²⁶. EKMR innefattar ett skydd för tron på en religion likväl som andra övertygelser. Framför allt rätten att få stå utanför religion är lika grundläggande som rätten att få ha en religion, en aspekt som är mycket viktig att ha i åtanke när frågor om religionsfriheten diskuteras.

2.3.6 Rätten att få undervisa och sprida sin religion

Religionsfriheten enligt EKMR, regeringsformen och även konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, som nedan kommer att presenteras, innehåller en rättighet att inneha en religion samt en frihet att utöva denna religion. "Undervisning" inkluderas inom denna utövanderätt²⁷ och just rätten att undervisa hanterades i ett känt rättsfall från Europadomstolen 1998. Fallet gav upphov till en intressant diskussion om påverkan i ett otillbörligt maktförhållande och förhållningssättet gentemot det²⁸. Det handlade här om tre

²³ Enkvist. s. 104

²⁴ Danelius. s. 417-418

²⁵ Se den svenska översättningen av EKMR artikel 14

²⁶ Pedagogiska magasinet: Barnet och rätten till religionsfrihet

²⁷ Prop. 1975/76:209 s. 114

²⁸ Case of Larissis and others v. Greece

flygofficerare i Grekland som var medlemmar i pingströrelsen. Deras tro innehöll en skyldighet att undervisa och sprida sin lära vilket dessa officerare gjorde gentemot några av deras underordnade samt några civila personer. De dömdes i nationell domstol för otillbörligt försök att konvertera dessa personer men klagade sedan till Europadomstolen och hävdade att deras religionsfrihet hade kränkts. Domstolen fann däremot att när det gällde militärer, med hänsyn till deras hierarkiska förhållande, rörde det sig om en otillbörlig påverkan mot vilken myndigheterna hade rätt att ingripa. Däremot gällande de civila som utsattes för liknande försök av att omvändas av dessa officerare, fann domstolen att någon otillbörlig påverkan inte hade företagits i och med att detta hierarkiska förhållande inte kunde anses förelägga gällande dessa civila.

I likhet med detta otillbörliga förhållande som Europadomstolen menade förelåg i detta fall vill jag här ställa frågan om inte samma skeva maktfördelning kan anses föreligga mellan barn och dess föräldrar? Detta är en fråga som nedan kommer att diskuteras mer ingående i samband med diskussionen om barnets egna rättigheter.

2.4 Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

Även konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter stadgar rätten till religionsfrihet. Denna konvention upprättades 1966 av FN:s generalförsamling och trädde i kraft tio år senare²⁹. Bestämmelsen om religionsfrihet, som går att finna i artikel 18 är på många sätt lik den i EKMR, men urskiljer sig till viss del.

No one shall be subject to coercion which would impair his freedom to have or to adopt a religion or belief of his choice

The States Parties to the present Covenant undertake to have respect for the liberty of parents and, when applicable, legal guardians to ensure the religious and moral education of their children in conformity with their own convictions.

Den först citerade punkten i denna artikel uttrycker rätten att inte bli utsatt för tvång som kan inskränka friheten att bekänna sig till en religion av eget val. Därefter står artikelns fjärde punkt citerad, vilken uttrycker en bokstavlig rättighet för föräldrar att uppfostra sina barn inom den religion de själva väljer. En rimlig fråga att ställa härmed är hur dessa två punkter, som stadgas i samma artikel, förhåller sig till varandra. Sett ur ett barnrättsperspektiv står dessa två punkter i rak motsats till varandra och frågan uppkommer om rättigheterna i denna

²⁹ FN.se. Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

artikel direkt exkluderar barnet och endast tar sikte på de människor som uppnått myndig ålder? Konventionens andra artikel har följande ordalydelse:

Each State Party to the present Covenant undertakes to respect and to ensure to all individuals within its territory and subject to its jurisdiction the rights recognized in the present Covenant, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

Av de diskrimineringsgrunder som anges här bör det noteras att ålder inte är inkluderat. EKMR inkluderar dessutom inte heller ålder som diskrimineringsgrund i det allmänna diskrimineringsförbudet som där ställs upp³⁰. Däremot har formuleringen "all individuals" använts här från vilken det bör ifrågasättas om barn kan antas vara inkluderade.

³⁰ Artikel 14 EKMR. Se även kap 2.1 Mänskliga rättigheter, fotnot 1.

3 Barnrätten

3.1 Barnrätten och dess unika karaktär

Barnets rättsliga ställning har varit föremål för en långsam förändring under de senaste århundraden. Under 1800-talet började det talas om barnets rättigheter, framför allt i samband med samtal om sociala reformer. Det tillkom en lag 1902 om vård av fosterbarn, vilket fastställde att samhällets hade ansvar för dessa barn. Denna lag hade dock ett svagt genomslag i praktiken men utvecklingen fortsatte under det tidiga 1900-talet och flertalet reformer genomfördes på barnrättsens område. En ny barnavårdslag tillkom 1961 vilken ersatte den från 1924 och denna lag innehöll moderna tankar men hade även ett visst auktoritärt inslag. Utvecklingen har därefter under 1900-talet succesivt förändrats och barnet och dess rättigheter har givits mer utrymme genom tiden³¹.

Det går idag att tala om ett separat rättsområde gällande frågor som rör barn. Utgångspunkten för denna rätt är barnets specifika ställning som beroende av sin omgivning för tillsyn och omsorg. Med andra ord fordras ett balansförhållande mellan det privata och det offentliga och det är denna unika ansvarsfördelning som är en av barnrättsens huvudfrågor³².

3.1.1 Barnrätten om mänskliga rättigheter

För att kunna utreda frågan om barnet och dess rätt till religionsfrihet måste det först undersökas hur barnet och barnrätten förhåller sig till de mänskliga rättigheterna. Ett framträdande problem med exempelvis EKMR, som är en av de starkaste konventionerna på rättighetsområdet³³, är att ett visst ansvar läggs på den enskilda individen att hävda sin rätt³⁴. Detta är en ansvarsbörda barn inte rimligen kan belastas med vilket medför att barnrätten axlar en mycket viktig roll att hävda barnets rätt å hennes vägnar. Det finns ett specifikt regelverk som reglerar just detta område vilket nedan kommer att presenteras.

³¹ Mattsson, s. 41-52

³² Schiratzki, s. 21

³³ Se under 2.3.3. EKMR i Sverige. (RF 2 kap 19§)

³⁴ Se exempelvis den enskilda klagorätten inom EKMR. Manskligarättigheter.se. Europakonventionen och Europadomstolen

3.2 FN:s konvention om barnets rättigheter

3.2.1 Bakgrund och historik

Den 20 november 1989 antogs konventionen om barnets rättigheter, Barnkonventionen, av FN:s generalförsamling. Konventionen ratificerades av Sverige i juni 1990, som ett av de första länderna i världen och kom att gälla från den 2 september 1990. Näst intill alla länder i världen har därefter anslutit sig till Barnkonventionen, med endast ett fåtal undantag. Av de 194 stater som antagit konventionen är det endast i Somalia och USA som den inte har ratificerats och Sydsudan är ensam den stat som helt står utanför³⁵.

Till skillnad från Europakonventionen saknas ett internationellt övervakningsorgan gällande eventuella kränkningar av Barnkonventionen. FN:s barnrättskommitté hanterar dessutom inte klagomål från enskilda individer³⁶. Konventionens 43 artikel anger i stället att en kommitté ska upprättas i konventionsstaten och ha till uppgift att granska de framsteg som görs gällande förverkligandet av statens åtaganden enligt konventionen. Utöver detta finns det i Geneve en kommitté för barnets rättigheter, FN:s barnrättskommitté, som har till uppgift att övervaka konventionsstaternas tillämpning av konventionen. Till denna kommitté lämnas, två år efter att konventionen ratificerats i en stat, samt vart femte år därefter, en rapport om arbetet med konventionen i staten i fråga³⁷.

Den svenska regeringen bär huvudansvaret för Sveriges åtaganden enligt Barnkonventionen. Det bildades därmed, i januari 1993, myndigheten Barnombudsmannen, som numera är den centrala aktören för konventionen i det svenska samhället. Uppdraget omfattar i huvudsak dels att företräda barn och ungas rättigheter i samhället gällande de åtaganden Sverige har ådragit sig genom Barnkonventionen, dels att vara drivande under genomförandet av konventionen, samt bevaka hur den efterlevs. Uppmärksammas bör även den särskilda uppgiften att se över att lagar och författningar tillämpas i överensstämmande med konventionsåtaganden³⁸.

³⁵ Ohchr.org. Convention on the rights of the child

³⁶ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 13

³⁷ BR2005:06. s. 6

³⁸ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 14

3.2.2 Barnkonventionens grundläggande principer

3.2.2.1 Principen om ”barnets bästa”

”Barnets bästa” är ett frekvent använt uttryck i Barnkonventionen. Mest centralt och generellt är begreppet konventionens tredje artikel som stadgar att barnets bästa ska komma i främsta rummet gällande alla beslut som rör barn. Det är viktigt att framhäva att Barnkonventionen ska ses som en helhet där alla artiklar är beroende av varandra. Denna princip om barnets bästa är dock väldigt grundläggande och har, av FN:s barnrättskommitté, påpekats ha en mycket central roll³⁹. Den svenska översättningen framhäver att barnets rätt ”ska komma i främsta rummet” och med dessa ord betonas att barnets bästa alltid ska övervägas i alla situationer som rör eller kan komma att röra barn. Det bör vid en noggrann läsning av originaltexten dock noteras att formuleringen stadgar att ”the best interest of the child shall be a primary consideration”, inte ”the primary consideration”. Barnets bästa är med andra ord inte av avgörande betydelse. Vägs flera intressen samman och resulterar i en annan utkomst än just barnets bästa ska det däremot ändå kunna visas att barnets bästa faktiskt har tagits i åtanke i det individuella fallet.

3.2.2.1.1 ”Barnets bästa” i praktiken

Sverige har i dagsläget varit folkrättsligt bunden av Barnkonventionen sedan den ratificerades 1990. Därmed har Sverige alltså varit skyldig att tillämpa denna princip om barnets bästa i den svenska rättstillämpningen i över 20 år. Frågan uppkommer då hur denna princip faktiskt tillämpas i praktiken. Det har i en rapport från UNICEF framkommit att svensk lagstiftning ofta tillämpas på ett sätt som endast lägger vikt vid barnets bästa vid enskilda beslut som rör en enskild situation och individ. Däremot omnämns eller beaktas sällan denna princip vid andra åtgärder som möjligtvis inte direkt rör barn, men likväl har en indirekt påverkan⁴⁰. Enligt en rapport från Barnombudsmannen, förekommer det till och med att ”barnets bästa” ofta tolkas på ett sätt som sätter föräldrarnas intressen främst, i stället för barnets⁴¹. Ett exempel på detta är föräldrabalkens utformning i 6 kap 6§, gällande vårdnad av barn, där det stadgas att avtal om gemensam vårdnad ska godkännas av socialnämnden om det inte är ”uppenbart oförenligt” med barnets bästa. Det förekommer även formuleringar hos domstolen som antyder att en förälder har rätt till visst umgänge med sitt barn, trots att umgängesrätten är en rättighet som ska tillfalla barnet snarare än föräldern. Rapporten från

³⁹ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 51-54

⁴⁰ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 49

⁴¹ Stern, Jörnruud. s. 20

Barnombudsmannen konstaterar att tillämpningen av föräldrabalken ska styras av barnets bästa, utan att hänsyn ska tas till föräldrarnas önskemål och behov⁴². Detta tas huvudsakligen upp som ett exempel för att demonstrera hur tillämpningen av Barnkonventionen brister och hur andra intressen ofta ges företräde framför barnets rätt.

3.2.2.2 Barnets rätt till att ha en åsikt och komma till tals

Ytterligare en grundläggande princip i Barnkonventionen är barnets rätt att komma till tals och att få sin åsikt hörd. Artikel 12 i konventionen stadgar att barn som är i stånd att bilda sig en egen åsikt ska ha rätten att fritt få uttrycka denna i alla frågor som berör honom eller henne. FN:s barnrättskommitté har tydligt påpekat att barn måste ses som aktiva medborgare och rättighetsbärare och att ett primärt syfte med Barnkonventionen var att påminna om att de mänskliga rättigheterna omfattar likväl barn som vuxna. Kommittén har uppmärksammat att det största hotet mot att barn uppfattas som rättighetsbärande medborgare är kulturella och traditionella attityder, som även står i vägen för en tillbörlig tillämpning av artikel 12. Den första punkten i artikeln ovan kräver av staterna att de säkerställer var barns rätt att bilda sig en åsikt och fritt kunna uttrycka den, i alla frågor som rör honom eller henne. Den betydelse som ska tillmätas ska stå i förhållande till barnets mognad och ålder⁴³. Artikel 12 innehåller ingen åldersgräns för när barn ska anses vara gamla nog att få uttrycka en åsikt. Enligt konventionen ska utgångspunkten i stället vara från ett individuellt perspektiv där mognadsgraden hos var barn ska beaktas. Konventionen tillåter inte någon lagstadgad åldersgräns för utövandet av denna rättighet och rättigheten är dessutom absolut.

3.2.2.3 Barnets rätt till tanke- samvets- och religionsfrihet

Den bestämmelse i Barnkonventionen som är av mest central betydelse för frågeställningen är artikel 14 om barnets rätt till tanke- samvets och framför allt religionsfrihet. Enligt många uppfattningar kan denna artikel anses vara kontroversiell och den har gett upphov till många diskussioner och meningsskiljaktigheter⁴⁴.

1. States Parties shall respect the right of the child to freedom of thought, conscience and religion.
2. States Parties shall respect the rights and duties of the parents and, when applicable, legal guardians, to provide direction to the child in the exercise of his or her right in a manner consistent with the evolving capacities of the child.

⁴² BR2005:06. s. 8

⁴³ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 123-124

⁴⁴ Se bland annat reservationer gjorda av konventionsstaterna: Treaties.un.org – Chapter IV Human rights. 11. Convention on rights of the child

3. Freedom to manifest one's religion or beliefs may be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary to protect public safety, order, health or morals, or the fundamental rights and freedoms of others.

Enligt ordalydelsen i artikeln ovan har barn en egen rätt till religion, fristående från föräldrarnas religiösa tillhörighet. Föräldrarnas roll i samband med denna bestämmelse är att leda barnet när hon utöver sin rätt till den egna religionsfriheten. Denna ledning ska utövas i överensstämmelse med övriga bestämmelser i konventionen, inte minst artikel 12 om barnets rätt att fritt bilda och uttrycka åsikter blir högst aktuell i detta sammanhang. Utformningen av artikel 14 framhäver tydligt just barnets rätt till egen religionsfrihet och stödjer därmed inte den uppfattning andra konventioner kan ge, att barn ansluter sig till sina föräldrars religion och att det är föräldrarnas rättighet att uppfostra sina barn inom sin egen religion. FN:s barnrättskommitté har dessutom uttryckt en specifik oro över just sådana uppfattningar⁴⁵.

Sverige gjorde ett positivt framsteg på detta område genom en lagändring 1997 då möjligheten för elever att bli befriade från viss religionsundervisning i skolan togs bort. Religionsundervisning motiverades därefter som en rättighet som skulle tillfalla alla och bidra till en ökad förståelse och tolerans i samhället⁴⁶. Dessutom stadgar lagen (1998:1593) om trossamfund att barn som har fyllt 12 år inte kan träda in eller ut ur ett trossamfund utan eget samtycke. Denna bestämmelse ger alltså barnet rätten att själv bestämma om hon vill tillhöra ett trossamfund eller ej.

3.2.3 En kontroversiell konvention

Det har redan konstaterats ovan att FN:s Barnkonvention är unik på sitt område. Det är framför allt den första och samtidigt den enda konvention som specifikt tar sikte barnet och dess rättigheter. Konventionen får dock sägas vara mer av en utgångspunkt för en målsättning, snarare än en färdig produkt⁴⁷. Som tidigare nämnts kan bestämmelsen om religionsfrihet framstå som mer kontroversiell än andra bestämmelser i Barnkonventionen. Internationellt sett är det fler stater som gjort reservationer eller förklaringar mot denna artikel än någon annan artikel i resten av konventionen. Många länder med framför allt islam som statsreligion har uttryckt reservationer mot religionsfriheten och hänvisar framför allt att det strider mot Shariah⁴⁸. Vad detta kan visa på är att samstämmighet på området inte råder och att alla konventionsstater inte är överens om vilka rättigheter barn ska

⁴⁵ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 146-148

⁴⁶ Prop. 1995/96:200. s. 65-68

⁴⁷ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 9

⁴⁸ Se reservationer gjorda av bland annat Afghanistan, Iran, Irak, Jordanien, Qatar, Saudiarabien m.fl.: Treaties.un.org Chapter IV Human rights. 11. Convention on rights of the child

tillförsäkras. FN:s barnrättskommitté har dessutom uttryckt oro över dessa reservationer som medför att barnets religionsfrihet inte respekteras och har uppmanat stater att ompröva och dra tillbaka sina reservationer⁴⁹. Här måste dock den internationella rättens begränsningar påpekas. Barnkonventionen saknar ett internationellt klagoområde, till skillnad från EKMR, vilket innebär att kritik och påtryckningar i princip är de enda sanktioner som finns att tillgå när en stat inte lever upp till sina åtaganden enligt konventionen⁵⁰.

⁴⁹ UNICEF Sverige: Handbok om Barnkonventionen. s. 147

⁵⁰ Barnombudsmannen.se: Om Barnkonventionen

4 Barnets rätt till religionsfrihet

4.1 Diskussion

Det har ovan konstaterats att en rätt till religionsfrihet faktiskt existerar och att den tillfaller "var individ", "alla", "envar", eller annan liknande benämning beroende på vilken lag eller konvention vi väljer att se till. Barnkonventionen och dess innehåll anger en uttrycklig rätt för barn till egen religionsfrihet. Frågan som härmed ställs är dock om denna rättighet faktiskt har fått utrymme i praktiken?

4.1.1 En rättighet för alla?

De rättigheter som den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter stadgar, ska enligt konventionens första artikel tillförsäkras var och en som befinner sig inom en konventionsstats jurisdiktion. Begreppsanvändningen "var och en" ger inte mycket utrymme för ett antagande om att detta endast skulle inkludera myndiga människor. Den problematik som uppstår på barnrättens område beror på att barn är en specifik grupp av rättighetsbärare och har behov av ett starkare rättighetsskydd i förhållande till vuxna människor. Det framstår som väldigt orimligt om ett likhetstecken skulle sättas mellan myndig ålder och möjligheten att inneha rättigheter. Vad skillnaden gällande barn egentligen beror på är att de är i behov av stöd för att kunna hävda sin rätt. Vad jag här undrar är vilken målsättning vi egentligen vill ställa upp samt att påpeka orimligheten i att mänskliga rättigheter endast skulle tillfalla de som själva har möjligheten att hävda sina rättigheter. Kan de då ens benämnas som mänskliga rättigheter?

Något som väcker en del frågetecken i denna diskussion är konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Denna konvention skrevs under 1966, det vill säga sexton år efter EKMR och här är det svårt att påstå att samstämmighet råder på barnrättens område. Ur ett barnrättsperspektiv kan artonde artikeln i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter uppfattas som direkt motsägelsefull. Inledningsvis stadgas rätten till frihet från all form av tvång som kan inskränka rätten att anta eller bekänna sig till en tro av eget val. Dock stadgas även friheten för föräldrar att tillförsäkra att deras barn får den religiösa och moraliska uppfostran som stämmer överens med deras egen övertygelse. Hur dessa två punkter i samma artikel förhåller sig till varandra är svårt att klargöra, om inte barnet ska anses vara exkluderat från rättigheten i fråga. Vad som dessutom problematiserar detta ytterligare är att konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter tillkom efter EKMR, varför frågan då bör ställas om barn verkligen kan anses vara inkluderade inom de rättigheter som EKMR ska tillförsäkra "var och en". Enligt både

lex posterior och lex specialis skulle konventionsbestämmelserna i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter kunna få företräde framför EKMR. Vad som talar däremot är att EKMR, i alla fall i Sverige, är grundlagsstadgad samt har ett effektivt sanktionssystem. Vad svaret på denna fråga är står dock inte klart.

4.1.2 Finns rättigheten i praktiken?

Enligt vad som påpekades i ovanstående kapitel om Barnkonventionen går det att konstatera att tillämpningen av dess bestämmelser i Sverige är bristfällig. Barnkonventionens utformning lägger dessutom mycket ansvar på föräldrarnas förmåga att förhålla sig objektiva, både vad gäller barnets bästa i allmänhet, men även under utövandet av sin egen religionsfrihet. Detta i kombination med de reservationer som många stater gjort mot några av konventionens mest grundläggande rättigheter, ger fog för ett påstående om att Barnkonventionen inte efterlevs i full utsträckning. Med detta som bakgrund vill jag då ställa frågan om det ens går att hävda att barn faktisk har en rätt till religionsfrihet, eller om det snarare endast handlar om en rättighet i teorin? Rättigheten existerar, enligt regeringsformen, EKMR och möjligtvis enligt konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, beroende på hur den tolkas, men för barn har den en tveksam genomslagskraft.

4.1.3 Kan en kränkning av en mänsklig rättighet ske i det privata?

Det har tidigare påpekats att barnrätten karaktäriseras av det unika balansförhållandet mellan det offentliga och det privata. Barnets religionsfrihet kräver utrymme i båda sfärer och svårigheterna att få de rättigheter som Barnkonventionen ställer upp att nå in i den privata sfären är inte lätta att bortse från. Enligt vad som nämnades i inledningen har jag valt att fokusera på den negativa religionsfriheten, det vill säga rätten att få stå utanför en religion och inte bli intvingad i en trosuppfattning. Hur denna rättighet ska tillförsäkras barn om föräldrarna brister i sitt ansvar är en svår fråga att besvara. Det har tidigare diskuterats om mänskliga rättigheter endast är en angelägenhet mellan det offentliga och den enskilda individen, men frågan uppkommer här om en kränkning av en mänsklig rättighet kan ske i det privata? Vad som här menas med "i det privata" är om en kränkning kan göras av föräldrarna eller andra människor som har rättslig kompetens att fatta beslut för ett barn, men som inte i formell mening kan anses vara "det offentliga". Eftersom barn står under sina föräldrars vårdnad tills de uppnår myndig ålder framstår detta inte som en helt orimlig uppfattning. Att ett barn hindras från att erkänna sig till en religion eller tro av eget val alternativt påverkas eller tvingas

erkänna sig till en religion bör anses vara en kränkning av dess religionsfrihet.

4.1.4 Hur tillförsäkras barn den negativa religionsfriheten?

En av de frågor som ställdes vid inledningen av detta arbete var hur barn ska tillförsäkras den negativa religionsfriheten. Varför jag väljer att ställa denna fråga har framför allt grund i den uppfattning att en uppfostran inom en religion kan påverka och kanske till och med förhindra en objektiv syn på en religion. För att förklara ytterligare menar jag här att det finns ett skevt maktförhållande mellan barn och vuxna, där barnet ofta står i en underlägsen ställning och därmed lätt kan bli påverkad av andra människors uppfattningar.

Det presenterades ovan ett rättsfall från Europadomstolen som tog sikte på maktförhållande och otillbörlig påverkan. Jag föreslog i detta sammanhang att en eventuell koppling kunde göras och menade att samma skeva maktförhållande även kan anses föreligga mellan barn och vuxna. På samma sätt som officerarna i detta fall ansågs utnyttja sitt maktförhållande gentemot de underordnade soldaterna, skulle föräldrar eller andra vuxna människor kunna påverka barn som gentemot dem har en underlägsen ställning. Utövanderätten inom religionsfriheten skulle på detta sätt kunna motverka det ursprungliga syftet med bestämmelsen genom att samtidigt kränka den frihet som bestämmelsen primärt har till syfte att skydda. Det jag här vill påpeka är att barnets svaga ställning, precis som de underordnade soldaterna, kan behöva ett extra skydd, varför exempelvis rätten att undervisa inom sin religion skulle kunna behöva inskränkas till förmån för barnet och dess rättigheter.

4.2 Slutsats

Den frågeställning som presenterades i inledningen var om barn har en egen religionsfrihet. Efter ovanstående utredning framstår det till viss del som att detta endast är en rättighet som existerar i teorin snarare än i praktiken. Huruvida en faktisk religionsfrihet för barn stadgas i EKMR står inte helt klart. Men gällande konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter ter det sig rimligt att påstå att barnet inte kan anses inkluderat inom den rättighet som där stadgas.

Barnkonventionen föreskriver vidare en bokstavlig rätt för barn till religionsfrihet men har, enligt vad som ovan konstaterats, en tveksam genomslagskraft i svensk lagstiftning trots att konventionen är folkrättsligt bindande.

Frågan ställdes även hur barn ska tillförsäkras den negativa religionsfriheten och om en kränkning av en mänsklig rättighet kan ske i det privata. Religionsfriheten i både EKMR och konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter innebär i huvudsak en frihet från inblandning av staten. För barn bör religionsfriheten däremot inte endast handla om statens inblandning utan även om rätten till frihet från påtryckningar och indoktrinering. Av denna anledning faller det sig rimligt att delar av religionsfrihetens utövanderätt skulle kunna behöva inskränkas till förmån för barn för att garantera att de tillförsäkras möjligheten till ett objektiva förhållningsätt gentemot sin egen bakgrund.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Andersson, Dan-Erik. Modée, Johan (2011) *Mänskliga rättigheter och religion*. Uppl. 1:1

Enkvist, Victoria (2013) *Religionsfrihetens rättsliga ramar*

Danelius, Hans (2012) *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*. Uppl. 4

Mattson, Titti (2002) *Barnet och rättsprocessen – rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*.

Schiratzki, Johanna (2008) *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige*. Uppl. 2

UNICEF Sverige (2008) *Handbok om Barnkonventionen*. Uppl. 1:1

Stern, Rebecca. Jörnruud, Martin (2011) *Barnkonventionens status – en utvärdering av för- och nackdelar med Barnkonventionen som svensk lag*.

Propositioner

Prop. 1975/76:209: *Regeringens proposition om ändring i regeringsformen*

Prop. 1995/96:200: *Fristående skolor m.m.*

Lagkommentarer

Karnov.se. *Djup kommentar – Lexino: Regeringsform 2 kap 1§ punkt 8*

Artiklar

Maria Klasson Sundin, *Barnet och rätten till religionsfrihet*: Pedagogiska magasinet, 2014-11-20.

<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2014/11/20/barnet-ratten-religionsfrihet>

Myndighetspublikationer

BR2005:06: *Barnombudsmannens rapport om barnets bästa*

Elektroniska källor

Ne.se. *Toleransediktet 1781*. Hämtad från:

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/toleransediktet-1781>, 2014-11-17

Ne.se. *Uppslagsverk, religion*. Hämtad från:

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/religion>, 2014-12-10

Manskligarattigheter.se. *Europarådet*. Hämtad från:

<http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet>, 2014-11-19

Landguiden.se. *Europarådet: ministerkommittén*. Hämtad från:

<https://www.landguiden.se/Organisationer/Europaradet/Uppbyggnaden/Ministerkommitten>, 2014-12-5

Domstol.se. *Europadomstolen för mänskliga rättigheter*. Hämtad från:

<http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolar-i-Europa/Europadomstolen/>, 2014-12-10

Manskligarattigheter.se. *Europakonventionen och Europadomstolen*.

Hämtad från: <http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/europakonventionen-och-europadomstolen>, 2014-12-10

FN.se. *Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter*. Hämtad från:

<http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/manskliga-rattigheter-och-demokrati/karnkonventionerna/konventionen-om-medborgerliga-och-politiska-rattigheter-iccpr/>, 2015-01-03

Ohchr.org. *Convention on the rights of the child*. Hämtad från:

<http://indicators.ohchr.org>, 2014-11-17

Treaties.un.org. *Chapter IV Human rights. 11. Convention on rights of the child*. Hämtad från:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en, 2015-01-04

Barnombudsmannen.se. *Om Barnkonventionen*. Hämtad från:
<http://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/>, 2014-12-21

Rättsfall

Case of Larissis and others v. Greece: 140/1996/759/958-960: 24
February 1998